

Κονσερβοδάνεια

Στο προηγούμενο σημείωμα είδαμε πώς γεννιέται χρήμα από την έκδοση ενός δανείου ή την επέκταση της Πίστης γενικά, ακόμα και της εμπορικής Πίστης· ακόμα, υπαινιχθήκαμε ότι αυτή η διαδικασία παρακάμπτει την Κεντρική Τράπεζα και εξαρτάται από συνθήκες όχι άμεσα συνδεδεμένες με την νομισματική πολιτική· τέλος, είδαμε ότι για την επέκταση της Πίστης, Τραπεζικής και Εμπορικής, δεν χρειάζονται καθόλου χαρτονομίσματα. **Ο τελικός σκοπός όμως της πιστωτικής επέκτασης, το κίνητρό της, δεν είναι η γέννηση του χρήματος, αλλά η αυτοαξιοποίηση του κεφαλαίου, το κέρδος, το περισσότερο χρήμα.** Αυτό που μας ενδιαφέρει είναι να καταλάβουμε τι είναι και πώς λειτουργούν τα Δάνεια ανεξαρτήτως χρώματος, με έμφαση παρ' όλ' αυτά στα κόκκινα, τους μηχανισμούς τους, την προέλευση και τον προορισμό τους, τη σημασία τους για τον καπιταλισμό. Η ιστορία ξεκινάει από μακριά, έχει πολλά παρακλάδια και πρέπει κανείς να πηγαίνει βήμα-βήμα. Ας βάλουμε λοιπόν μια σειρά.

Το κεφάλαιο παίρνει πολλές μορφές που εναλλάσσονται σε μια κυκλική διαδικασία. Οι πιο γνωστές μορφές είναι η χρηματική (X), η παραγωγική (Π), η εμπορευματική (Ε) και η τοκοφόρα ή δανειακή (Δ). Μια τυπική και πολύ σύντομη αναπαράσταση του κύκλου των μεταμορφώσεων του κεφαλαίου ξεκινάει από το Χρηματικό Κεφάλαιο, το οποίο μεταμορφώνεται σε Μέσα Παραγωγής και Εργατική Δύναμη, που από κοινού και στην ένωσή τους αποτελούν το Παραγωγικό Κεφάλαιο, παράγοντας ένα τελικό προϊόν που παίρνει τη μορφή του εμπορεύματος (Εμπορευματικό Κεφάλαιο, Ε), δηλαδή έχει παραχθεί για να πωληθεί και να καταναλωθεί από

άλλους. Το Ε είναι μεγαλύτερο αξιακό μέγεθος από το αρχικό Χ γιατί περιλαμβάνει την υπεραξία, το προϊόν της υπερεργασίας και τελικά το κέρδος. Για να μετουσιωθεί όμως η υπεραξία σε κέρδος, το Εμπορευματικό Κεφάλαιο πρέπει να «πραγματοποιηθεί» σαν τιμή, δηλαδή πρέπει να φτάσει στα χέρια ενός τελικού ιδιοκτήτη, ανεξαρτήτως μεσαζόντων, ο οποίος θα καταβάλει την ονομαστική τιμή. Με άλλα λόγια, πρέπει να πουληθεί η κονσέρβα έναντι κάποιας μορφής χρήματος και με σκοπό να μπει στη σάλτσα (όχι να μεταπωληθεί). Το χρήμα αυτό, το προσαυξημένο με το κέρδος, επιστρέφει στον επιχειρηματία για να ξεκινήσει ένα νέο κύκλο.

Από τον παραπάνω κύκλο προκύπτουν οι συνθήκες δημιουργίας και προσφοράς Δανειακού Κεφαλαίου Δ, αλλά ταυτόχρονα και οι συνθήκες ζήτησής του. Σε αυτές θα επικεντρωθούμε.

Σχετικά με τη δημιουργία Δανειακού Κεφαλαίου (προσφορά Δανείων), αυτή προκύπτει από δύο ποιοτικά διαφορετικά κανάλια με πολλά παρακλάδια το καθένα. Το **πρώτο** αφορά στην υπεραξία που επιστρέφει, αλλά δεν καταναλώνεται άμεσα, και από το εισόδημα (μισθό) του εργάτη που εισπράττεται όλο μαζί, αλλά δεν δαπανάται αυτόματα. Τα παρακλάδια εδώ αφορούν στους λόγους για τους οποίους δεν καταναλώνεται άμεσα ο μισθός και η υπεραξία. Και οι δύο

περιπτώσεις οδηγούν στην δημιουργία λιμναζόντων ποσών χρήματος που συλλέγονται από τις τράπεζες. Σχηματικά, αυτό το κανάλι εκφράζεται με το άνοιγμα (ή «γέμισμα») ενός τραπεζικού λογαριασμού από τον κεφαλαιοκράτη ή τον εργάτη και το εξετάσαμε στο προηγούμενο σημείωμα.

Το **δεύτερο κανάλι** αφορά στην πιστωτική επέκταση, δηλαδή στην δημιουργία Δανείων που βασίζονται στην *πίστη* ότι ο κύκλος του κεφαλαίου θα πραγματοποιηθεί, ο επιχειρηματίας θα εισπράξει το αρχικό Χρηματικό του Κεφάλαιο προσαυξημένο με κέρδος, κι έτσι θα γίνει δυνατή η αποπληρωμή του Δανείου και του τόκου (μέρος του κέρδους). Δεν θα εξετάσουμε σήμερα τα δάνεια προς μη κεφαλαιοκράτες (πχ εργάτες) ή για μη μετατροπή σε κεφάλαιο αλλά για κατανάλωση, έστω κι από κεφαλαιοκράτες. Αφενός δεν είναι κυρίαρχα στην ελληνική οικονομία, ειδικά μετά το ξέσπασμα της καπιταλιστικής κρίσης, κι αφετέρου και σημαντικότερο, μας ενδιαφέρει πρώτα η χρηματοδότηση επιχειρήσεων για την παραγωγή κέρδους μέσω της επιχειρηματικής τους δραστηριότητας. [Από εδώ υποτίθεται ότι θα έρθει η ανάπτυξη](#): γι' αυτό το σκοπό εγκαλούνται οι τράπεζες να δώσουν δάνεια· ενώ κανείς απολογητής του καπιταλισμού δεν ισχυρίζεται (ακόμα, κι απ' όσο ξέρω) ότι θα έρθει ανάπτυξη αν αυξηθούν τα καταναλωτικά Δάνεια, αν και θα είχε πολύ ενδιαφέρον μια τέτοια τοποθέτηση.

Ποιοι είναι όμως οι λόγοι που αναγκάζουν τον επιχειρηματία μας να ζητήσει Δάνειο; Και ακόμα παραπέρα, είναι αυτοί οι λόγοι συγκυριακοί ή εγγενείς της κεφαλαιοκρατικής παραγωγής και κυκλοφορίας; Οι περισσότεροι λόγοι σχετίζονται με τον **χρόνο** (κυκλοφορίας του Εμπορεύματος, λειτουργίας του Παραγωγικού Κεφαλαίου, επιστροφής του πάγιου κεφαλαίου, δηλαδή απόσβεσης κλπ). Για παράδειγμα, αν ο χρόνος που μεσολαβεί από την ώρα που παράγεται ένα Εμπόρευμα μέχρι να πωληθεί είναι μεγαλύτερος από τον χρόνο που χρειάζεται για να παραχθεί, έστω διπλάσιος, αυτό σημαίνει ότι ο κεφαλαιοκράτης θα πρέπει να έχει δύο φορές το αρχικό Χρηματικό Κεφάλαιο, αφού θα πρέπει να ξεκινήσει ένα δεύτερο κύκλο παραγωγής πριν να έχει επιστρέψει το αυξημένο κατά το κέρδος Χρηματικό Κεφάλαιο X' από τον πρώτο κύκλο. Σε αυτήν την περίπτωση εμπίπτει ως επί το πλείστον η ζήτηση Δανείου για το λεγόμενο «κεφάλαιο κίνησης».

Εδώ περιλαμβάνεται και η περίπτωση αλλαγών στο χρόνο κυκλοφορίας του Εμπορευματικού Κεφαλαίου λόγω δυσχερειών στην αγορά που εκφράζονται, ας πούμε, με επιμήκυνση του μέσου χρόνου λήξης των επιταγών. Σε αυτήν την περίπτωση, η κονσέρβα μπορεί να έχει πουληθεί και η σάλτσα να έχει χωνευτεί προ πολλού, αλλά η επιταγή με την οποία πλήρωσε ο σουπερμαρκετάς τον κονσερβοποιό λήγει αφού έχει σκουριάσει το κονσερβοκούτι. Ο κύκλος του κεφαλαίου θα κλείσει όταν πληρωθεί η επιταγή κι όχι όταν ολοκληρωθούν όλες οι κοινωνικές ή βιολογικές διαδικασίες που σχετίζονται με την κατανάλωση της κονσέρβας.

Μια **δεύτερη περίπτωση** που αξίζει να σημειωθεί είναι αυτή όπου ο κεφαλαιοκράτης κάνει μια επένδυση σε πάγιο κεφάλαιο. Γι' αυτήν έχει δύο επιλογές: να βάλει στην άκρη ένα μέρος του κέρδους, μέχρι να μαζέψει το αναγκαίο ποσό ή να δανειστεί το ποσό αυτό, ένα Δάνειο το οποίο θα αποπληρώσει στο μέλλον. Στην πρώτη περίπτωση, αποθησαυρίζει το κέρδος δημιουργώντας έτσι μια πηγή για Δάνεια και μπορεί πράγματι να δανείσει το ποσό αυτό σε κάποιον άλλον επιχειρηματία που το χρειάζεται άμεσα ή στην τράπεζα, αποκομίζοντας και στις δύο περιπτώσεις τόκο. Στη δεύτερη περίπτωση, επωμίζεται την πληρωμή τόκου, αλλά έχει την προοπτική ακόμα μεγαλύτερου κέρδους.

Μια ειδική υποπερίπτωση της προηγούμενης είναι αυτή του πρώτου κύκλου του κεφαλαίου (έναρξη επιχείρησης). Μια δεύτερη υποπερίπτωση είναι αυτή της συγκεντροποίησης ή, με συμβατικούς όρους, της εξαγοράς, συνήθως επιθετικής, στην πορεία δημιουργίας ενός μονοπωλίου. Τέλος, ποιοτικά ίδια είναι η περίπτωση αύξησης της παραγωγής και άρα του λειτουργούν Παραγωγικού Κεφαλαίου είτε λόγω ανοίγματος νέας αγοράς στο εξωτερικό ή λόγω αύξησης του κύκλου εργασιών στο εσωτερικό.

Η **τρίτη περίπτωση** είναι πιο γενική και αφορά στην αναρχία της παραγωγής, στον ανταγωνισμό και ιδιαίτερα στην κατανομή ανάμεσα στην παραγωγή μέσω παραγωγής (ας πούμε γενικά: μηχανές) και μέσω συντήρησης (π.χ. μακαρόνια). Κινητήριοι μοχλός στον κεφαλαιοκρατικό τρόπο παραγωγής είναι η επιδίωξη του μεγαλύτερου δυνατού κέρδους κι όχι η ικανοποίηση των αναγκών της κοινωνίας και της ζήτησης. Συνέπεια αυτού του θεμελιώδους κινήτρου είναι η συνεχής είσοδος και έξοδος επιχειρήσεων από ένα κλάδο ή μια αγορά, χωρίς να έχει πρωταρχική σημασία το επίπεδο της ζήτησης για τα εμπορεύματα αυτής της αγοράς. Ιδιαίτερα η κίνηση της πλημμυρίδας ενισχύει την ανάγκη για Πίστη, δεδομένου ότι η αγορά κατακλύζεται από Εμπορεύματα και ο χρόνος (ολοκληρωτικής, τελικής) πώλησής τους αυξάνεται. Μάλιστα, η πρόσβαση στην πίστη είναι βασικό στοιχείο επιβίωσης και επίτευξης είτε μεγαλύτερου ποσοστού κέρδους ή μεγαλύτερου κέρδους, αναλόγως τον κλάδο και την αγορά.

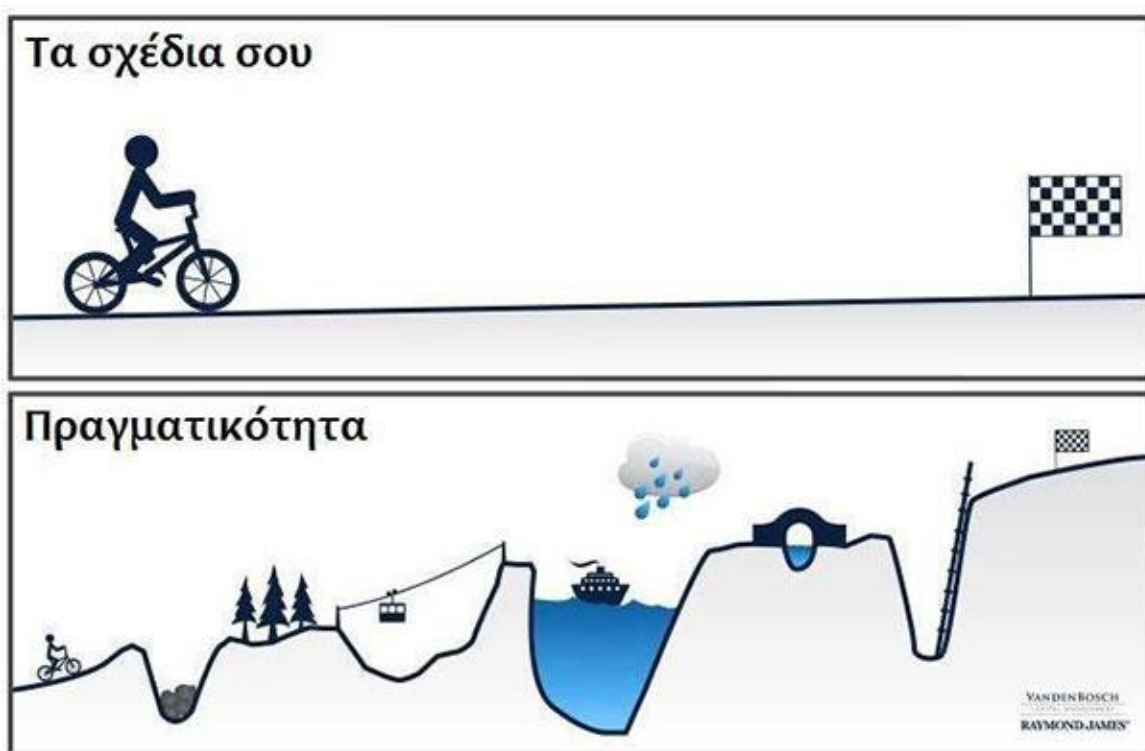
Σημειώστε ότι ο επιχειρηματίας δεν είναι απαραίτητο να δανειστεί όλο το Χρηματικό Κεφάλαιο, αλλά μόνο ένα μέρος του. Αυτή η σημαντική παρατήρηση βρίσκεται στη βάση της λεγόμενης μόχλευσης που εξαπλώνεται σε όλους τους τομείς της οικονομίας. Δεν είναι όμως της παρούσης.

Συνοψίζοντας μέχρι εδώ, για κάθε κύκλο του κεφαλαίου κάθε επιχείρησης απαιτείται Χρηματικό Κεφάλαιο. Ο επιχειρηματίας μπορεί να είναι ιδιοκτήτης του χρήματος και να μετατρέπει άμεσα

το χρήμα του σε Χρηματικό Κεφάλαιο. Υπάρχουν όμως πολλές συνθήκες εγγενείς στον κεφαλαιοκρατικό τρόπο παραγωγής που τον υποχρεώνουν να δανείσει και να δανειστεί, να μετατρέψει δηλαδή το χρήμα του σε Δάνειο ή να ζητήσει Δάνειο. Η συνεχής κύκλιση του κεφαλαίου δημιουργεί από τη μία εκροή χρήματος που λιμνάζει και μπορεί να μετατραπεί εκ νέου σε Δάνεια (αν δεν αποθησαυριστεί σε σεντούκια και κρύπτες), κι από την άλλη δημιουργεί ζήτηση χρήματος για την έναρξη ή την συμπλήρωση ενός κύκλου του κεφαλαίου. Το χρήμα σε αυτές τις περιπτώσεις γίνεται εμπόρευμα το ίδιο και γι' αυτό και μόνο μπορεί να έχει τιμή. Τιμή του εμπορεύματος αυτού είναι το επιτόκιο.

Ας πούμε λοιπόν ότι το Δανειακό Κεφάλαιο είναι *χρήμα* που δίνεται σε *άλλον* για να το λειτουργήσει *σαν Χρηματικό Κεφάλαιο*. Η λειτουργία του Δ σαν Χ είναι απαραίτητη γιατί αλλιώς δεν θα παραχθεί και πουληθεί τελεσίδικα η κονσέρβα μας και δεν θα παραχθεί κέρδος με αποτέλεσμα να μην είναι δυνατή η αποπληρωμή ούτε του τόκου, αλλά ούτε και του Δανείου.

Είναι αντιληπτό συνεπώς ότι η αγορά Δανειακού Κεφαλαίου έχει ένα ιδιότυπο ρίσκο. Και είναι ιδιότυπο γιατί δεν εξαρτάται από τις συνθήκες και τους όρους σύναψης της συμφωνίας μεταβίβασης του Δανειακού Κεφαλαίου και της μετατροπής του σε Χρηματικό Κεφάλαιο, αλλά με την εξέλιξη του Χρηματικού Κεφαλαίου, από 'κει και ύστερα.

Εικόνα 1 <https://www.otherside.gr/>

Μάλιστα, το ρίσκο αυτό είναι διπλό. Η πρώτη πλευρά είναι αυτή που παρουσιάστηκε παραπάνω, ότι δηλαδή το Δάνειο θα πρέπει να μετατραπεί *σταδιακά* σε Παραγωγή κονσέρβας και τελικά σε κονσέρβα, και για αυτές τις μετατροπές έχουν αναπτυχθεί τεχνικές παρακολούθησης και ελέγχου, ακόμα και με την τμηματική καταβολή του Δανείου, τον έλεγχο των δαπανών κλπ. Κοινώς, ο επιχειρηματίας μας μπορεί να μην είναι και τόσο ...φανατικός υποστηρικτής της «υγιούς επιχειρηματικότητας». Μπορεί να πάρει τα λεφτά και να μην φτιάξει ούτε ετικέτα. Κι αυτή η «αντιεπιχειρηματική νοοτροπία» είναι απαράδεκτη, όχι επειδή θα μείνουν οι εργαζόμενοι απλήρωτοι, αλλά επειδή θα μείνει η τράπεζα απλήρωτη.

Η δεύτερη πλευρά αφορά στην περίπτωση που ο επιχειρηματίας είναι υγιέστατος, πράγματι έχει την πρόθεση να μετατρέψει το Δάνειο σε Παραγωγή κονσέρβας και τελικά σε κονσέρβα, αλλά για κάποιο λόγο δεν επιστρέφει το Χρηματικό Κεφάλαιο αυξημένο, δηλαδή αποτυγχάνει να κλείσει ο κύκλος του κεφαλαίου. Το πρόβλημα μπορεί να εμφανιστεί στην πρώτη-πρώτη πράξη μετατροπής του Χρηματικού Κεφαλαίου σε Παραγωγικό, στην λειτουργία του Παραγωγικού Κεφαλαίου και την παραγωγή κονσερβών, στην κυκλοφορία ή στην ολοκλήρωση της πώλησης της κονσέρβας. Μπορεί να προκύψει από πηγές που ελέγχει ο επιχειρηματίας ή από πηγές που είναι πέρα από τον έλεγχό του και συνεπώς αυτός μπορεί να μην φέρει καμιά ευθύνη για την αποτυχία. Το σημαντικότερο εδώ είναι ότι αυτές οι πηγές προβλήματος στις οποίες αναφέρομαι, ακόμα και αυτές που είναι πέρα από κάθε έλεγχο του επιχειρηματία, δεν προέρχονται από το υπέρτατο Ον, αλλά έχουν τις ρίζες τους στην κοινωνία και τον τρόπο παραγωγής που αυτή έχει υιοθετήσει (ή, σωστότερα, της έχει επιβληθεί). **Το ρίσκο αυτό είναι συστημικό (sic) και προέρχεται από την αναρχία στην παραγωγή.**

Να λοιπόν (άλλη) μία άλυτη αντίφαση του καπιταλισμού: από τη μία, ο δανειστής θέλει να δανείσει τα λεφτά που του βρίσκονται διαθέσιμα, ανεξάρτητα από το αν είναι δικά του ή όχι, γιατί προσδοκά ότι θα του γυρίσουν αυξημένα: από την άλλη, δεν μπορεί να κάνει πολλά για να εξασφαλίσει ότι αυτά τα λεφτά θα αυξηθούν καταρχήν, κι ότι θα του γυρίσουν κιάλας! Όλο αυτό το τεράστιο μπέρδεμα θα λυνόταν μεμιάς αν όλοι οι εμπλεκόμενοι δρώντες, (εδώ: ο τραπεζίτης κι ο επιχειρηματίας) ασχολιόντουσαν λίγο κι όλοι μαζί με το πιο απλό: (για να παραφράσω το γνωστό στίχο) πόση ντομάτα θα κουβαλήσουμε με τόσες κονσέρβες; (και για να τον αφήσω και άθικτο, μιας και με 7 λέξεις αποτυπώνει όσα εγώ προσπαθώ με 2 χιλιάδες) τη θάλασσα θα κουβαλήσουμε με τόσους σωλήνες; Αν στην καρδιά του τρόπου παραγωγής βρισκόταν η ικανοποίηση και η συνεχής διεύρυνση των κοινωνικών αναγκών, το μόνο που θα μπορούσε να στραβώσει θα ήταν

ένα ακραίο καιρικό φαινόμενο, κι αυτό μέσα στα πλαίσια του λάθους της μετεωρολογίας, ενώ θα υπήρχε και [η καβάντζα που θα κράταγε η κοινωνία για τέτοιες έκτακτες περιπτώσεις και ο σχεδιασμός για την αντιμετώπισή τους.](#)

Ας βάλουμε όμως μια άνω τελεία. Για να είμαι απολύτως ειλικρινής μαζί σας, σε αυτό το σημείωμα υπάρχουν τουλάχιστον τρεις βασικές, αλλά υπόρρητες υποθέσεις, ότι δηλαδή η οικονομία είναι κλειστή, ότι η οικονομία βρίσκεται στην φάση της ανόδου και ότι το μέγεθος της επιχείρησης δεν παίζει κάποιο ρόλο. Στο επόμενο μέρος θα εξετάσουμε σύντομα πώς επηρεάζει την αγορά Δανειακού Κεφαλαίου η συμμετοχή στην παγκόσμια αγορά, η ύπαρξη συνθηκών κρίσης ή ύφεσης και το μέγεθος της επιχείρησης. Μετά μπορούμε να περάσουμε στα Δάνεια για κατανάλωση, την ειδική περίπτωση των στεγαστικών Δανείων και τη σημασία των εγγυήσεων.

Αν όμως έχετε αμφιβολίες για τον αν μπορεί ή δεν μπορεί να έρθει ανάπτυξη μέσα από την εξυγίανση των τραπεζών, τους πλειστηριασμούς και την επιτροπεία· κι αν αυτή η «ανάπτυξη», ακόμα κι αν έρθει, κι ακόμα κι αν είναι καπιταλιστική, μπορεί ή δεν μπορεί να σας εξασφαλίσει 10 ευρώ αύξηση (το χρόνο) και ένα δωρεάν εισιτήριο για την αρένα με τα λιοντάρια· τότε μην περιμένετε να τελειώσει αυτός ο κύκλος σημειωμάτων, μην περιμένετε ο,τιδήποτε άλλο. [Αν αμφιταλαντεύεστε, πάρτε το ρίσκο του δρόμου, παρά του καναπέ – έχει απείρως μεγαλύτερη απόδοση και πιο σίγουρη επιστροφή της επένδυσης!](#)

Συνεχίζεται